

Kaks sajandit eesti ajakirjandust

200 aastat tagasi ilmus esimene eesti-keelne ajaleht. Selleks oli Otto Wilhelm Masingu «Marahva Näddala-Leht». Aastat 1766 loetakse eesti ajakirjanduse algusaastaks.

Rakveres oli esimeseks eestikeelseks ajaleheks 'Viru Eesti Seltsi «Kalevipoeg» väljaandel ilmunud «Valgus», mille esimene number kannab kuupäeva 2. detsember 1880. Juba 1882. a. novembris sai aga «Valguse» väljaandmise kohaks Tallinn. Rakveres jätkas ilmumist vaid läbinisti saksa keelne ja -keelne «Wesenbergger Anzeiger». Järgmine katse eestikeelset ajalehte välja anda tehti siin alles enam kui 30 aastat hiljem, 1914. aastal. Uus ajaleht kandis nime

«RAKVERE TEATAJA».

Rakveres peremeheksid endistviisi sakslased ja nende truid Jüngrid «kadakad». Aegapidi kujunes aga linnas saksavastane opositsioon, mille eesotsas seisis kindlalt Rakvere Hariduse Selts ning Krediidid ja Laenu-Holuuhiisus. Eesti haritlaste, osalt ka ametnike ja teiste elanike

seas levis üha enam eesti-meelsus. Linna valitsemine oli ikka veel sakslaste käes. 1910. a. toimunud linnavolikogu vallmistel ei õnnestunud kohalikel eesti tegelastel oma kandidaate volikogusse sisse viia. Nüüd aga lähenesid uue volikogu valimised. Et oleks parem teha selgitustööd, otsustasid ärksamad mehed eesotsas Jakob Liivi ja Gustav Palgiga hakata välja andma eestikeelset ajalehte. Raha ei olnud, ja kuskilt seda selleks otstarbeks ei saadud. Seepärast astuti läbirääkimistesse Tartus ilmuva «Postimehega» ja saavutati kokkulepe — alates 1. jaanuarist 1914. a. hakkas «Postimehe» lisana ilmuma «Rakvere Teataja».

Praktiliselt toimus ajalehe trükkimine nii, et suurem osa sellest trükiti Tartus, üks lehekülg jäeti aga tühjaks. See täideti Rakveres Levmani trükikojas. Toimetajaks sai Jakob Liiv.

«Rakvere Teataja» ilmus kokku 72 numbrit. Põhiliselt sisaldas ta teateid ja kuulutusi, pikemaid kirjutisi oli vähem. Ajalehest võime lugeda, kuidas tegutses tollal haridusselts, kuidas läks korda 18. juunil peetud Virumaa laulupäev, kuidas hakati Rakvere spordielu korraldama ja peeti esimene kooliõpilaste «võimlemise pidu». Siin on ka teateid esimeste «lennumasinate» maabumisest Rakveres, kino avamisest Tallinnas, elust-olust Kundas ja Võ-

su suvitajatest.

Kõige tähtsamaks oli ajalehes muudugi uue linnavolikogu valimine. Sellega seostati kogu linna elu ja edaspidine areng. Analüüsidest siin esinevaid puudusi ja vigu, lisati lmtingimata: uuteli valimistel valitagu volikogusse ainult eesti mehed, siis saab asi joonde.

Just enne valimisi, 1914. a. süvel, andsid sakslased välja brošüüri, mida eesti soost valijate seas agaralt levitati. Siin kirjutati muuseas, et «eesti papad» ärgu raisaku valimistele tulekuga oma kallist aega, vaid jäägu rahulikult oma «kartohvlivagude vahele». «Rakvere Teatajal» oli tükk tööd, et brošüüri mõju valijate seas kaotada. Seda ei olnud poliitilisest elust seni eemal seisnud eesti majaanike ja poepidajate seas kaugeltki kerge teha. (Tolleaegse valimisseaduse järgi võisid valida vaid isikud, kelle kinnisvara oli hinnatud vähemalt 300 rublale või kellel oli I või II järgu kaupmehe tunnistus. Tööra-

val, ametnikel, haritlastel, ühesõnaga inimestel, kes oleksid ka ilma agitatsioonita sakslaste vastu hääletanud, valimisõigust polnud. Ometi suudeti valijate silmad avada ja nad oma «kartohvlivagude» vahelt ning poeletide tagant välja tuua. «Rakvere Teatajast» 28. mail 1914 võib lugeda: «Eilsel Rakvere linna vallmistel on eesti edumõtteline erakond võitnud ja oma ülesseatud kandidaadid viim-

se meheni suure healteenimusega volikogusse valinud. Vastastlinna kandidaadid kukkusid kõik läbi.»

Pärast linnavolikogu vallimisi ilmus «Rakvere Teataja» veel ainult kuu aega, 22. juunil otsustas ajalehe asutajate ja asemeike kogu lehe ilmumine pooleks aastaks seisma panna. Viimane number ilmus 30. juunil 1914. Nüüd möödus enam kui 10 aastat, enne kui Rakveres hakkas taas ilmuma kohalik ajaleht.

O. LANDBERG